

УДК 371.213.1

Світлана Прищепя

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

У статті розкривається сутність поняття «проекткування», доводиться актуальність його особливості у діяльності проектування виховної діяльності класного керівника. Визначена оптимальна структура дій під час проектування виховної діяльності класного колективу.

Ключові слова: проектування, виховний процес, класний керівник, проектна діяльність, педагогічна діагностика.

В статье раскрывается суть понятия «проектирование», доказывается актуальность его особенностей в деятельности проектирования воспитательной деятельности классного руководителя. Определена оптимальная структура действий во время проектирования воспитательной деятельности классного коллектива.

Ключевые слова: проектирование, воспитательный процесс, классный руководитель, проектная деятельность, педагогическая диагностика.

The essence of concept «projection» is considered in the article, proved actuality and his features of projection of educational activity in the class. The certain optimal structure the educanional activity of form master which should be directed during projection in the class.

Key words: projection, educational activity, form master, project activity, pedagogical diagnostics.

Постановка проблеми. Складна ситуація освітньої системи в країні проявляється в економічній нестабільності та духовному розладі суспільства. Сьогодні проблеми виховання учнів викликають певні труднощі, адже спостерігається стандартизація виховної діяльності, відсутність злагодженої системи виховання, монологічний підхід у спілкуванні вчителя і учнів, звертається увага на безпосередній вплив, а не на саморозвиток особистості школяра.

Сформульовані в Національній програмі виховання загальні принципи гуманістичної педагогіки, ставлять на перше місце основне завдання виховання нового покоління, здатного не тільки досягнути сутність існування людини, а й творчо вирішувати їх згідно з часом.

Але, на жаль, виховний процес в сучасній загальноосвітній школі, складається з так званих громадських доручень, заохочень і покарань. Абсолютно не враховуються вимоги учня, його обізнаність, зміни у сучасному середовищі. За таких умов вихованець стає лише об'єктом такого виховного процесу. Тому виховна діяльність в школах не виконує основних функцій, а отже і вплив її на учнів незначний. Виховувати учня лише «заходами» й «методами» недостатньо, тому на зміну цим методичним одиницям приходять виховні технології, такі як педагогічне проектування виховної діяльності в школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи проектування педагогічного процесу розглядаються в роботах В. Безрукової, І. Волкова, В. Галузинського, А. Лігоцького, О. Киричука, О. Коберника, Ю. Кулюткіна, Г. Сухобської, та інших вчених.

У наукових публікаціях О. Коберник розглядає проектування як творче конструювання програми майбутньої діяльності суб'єктів педагогічного процесу, на думку С. Єлканова – це уявна побудова кінцевого результату виховної діяльності. Дослідники торкалися проблем типології проектування, його функцій. Проте не розглянута проблема проектування виховної діяльності класного керівника.

Мета написання статті – розкрити сутність поняття «проектування» та з'ясувати особливості проектування виховної діяльності класного керівника.

Виклад основного матеріалу. Без значних змін виховних тенденцій, процес розвитку особистості буде в майбутньому і надалі одноманітним, збіднілим. Сьогодні проблема організації виховного процесу набула особливої гостроти через ряд певних обставин. Перша пов'язана із усвідомленням найвищої цінності, якою є людина та її життя. Інша спричинена тим, що сучасне покоління живе на зламі епох, яке зумовлене відторгненням застарілих форм життя і формування нових цивілізованих засад життєдіяльності.

Процес виховання, перш за все, повинен бути продуманою, цілеспрямованою діяльністю, яка розширить і збагатить зміст розвитку особистості, учнівського колективу, що можливе лише за умови проектування.

Як на наш погляд, вже сьогодні потрібно більше уваги приділяти виховній функції школи, адже знання учнів має проходити через наперед спроектовану систему виховної діяльності.

Проектування – це творчий процес, який вимагає від кожного оригінальних нових рішень і в той же час це процес колективної творчості.

У «Сучасному словнику іншомовних слів» «проект» від латинського означає «кинутий уперед», визначається 1) технічний документ, розроблений план для зведення споруд, виготовлення машин, приладів; 2) попередній текст якогось документа; 3) план, задум. «Проектування» – 1) процес створення проекту; 2) креслення проєкції, зображення фігури або предмета на площині [10, с. 789].

Варто зазначити, що про важливість проектування виховного процесу говорив А. Макаренко він зазначав, що не можна побудувати дім без проекту, так само не можна виховати достойних людей без спроектованої діяльності, бо саме через неї можна включити потрібні виховні цілі у виховний процес [6].

Основні погляди науковців стосовно педагогічного проектування наведемо у Таблиці 1:

	Дослідник	Визначення поняття «педагогічне проектування»
1	О. Коберник	цілеспрямоване творче попереднє визначення і конструювання програми сумісної діяльності суб'єктів педагогічного процесу та її подальшої реалізації, спрямованої на забезпечення особистісно-розвивального підходу у досягненні мети виховання [5, 22].
2	О. Купенко, К. Ярецько	процес створення проекту-прототипу, прообразу передбачуваного чи можливого об'єкта, стану [8].
3	В. Безрукова	попередня розробка основних деталей майбутньої діяльності учнів, педагогів [1].
4	Ю. Кулюткін, В. Онушкін	побудова можливої взаємодії з учнями, коригування якої здійснюється на основі педагогічного передбачення, прогнозування процесу взаємодії та його результатів [9].

5	І. Єрмаков,	спрямованість цільових зусиль на перетворення, формування й розвиток нових способів діяльності; націленість на розвиток проєктованого об'єкта [3, 32].
6	Н. Кузьміна	«забігання наперед» – система послідовності дій педагога, які пов'язані з вирішенням педагогічних задач по конструюванню об'єкта навчально-пізнавальної діяльності учня, підпорядкованої цілям його виховання [7].
7	О. Дубасенюк	моделювання стратегічної програми розв'язання педагогічних цілей і задач [2].

Отже, як бачимо з таблиці, педагогічне проєктування розглядається як результат діяльності, тобто, розробка програми майбутнього дослідження перспектив взаємодії з учнями.

На нашу думку, проєктування – це творчий процес, який будується на оригінальних, нетрадиційних рішеннях, це процес як індивідуальний, так і колективної творчості.

Педагогічне проєктування є діяльністю, що здійснюється в умовах освітнього процесу і спрямовується на забезпечення ефективного функціонування виховного процесу та його розвиток.

Проєктування виховної діяльності класного керівника зумовлена суперечливим станом, адже, виховний процес зазвичай розглядається як моносуб'єктний процес, за яким учень постає лише об'єктом педагогічного впливу, а виховна діяльність носить стандартизований характер і орієнтується переважно на методи заохочення та покарання. Подібна ситуація не дає змоги реалізувати прагнення вихованця бути зрозумілим і зрозуміти іншого.

Головним у програмі «Основні орієнтири виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладів України» є виявлення основних позицій щодо побудови виховного процесу, в якому окреслені дії педагога та організовані педагогом дії учнів, які підпорядковані спеціально спроектованій системі виховних цілей. У програмі також висвітлена надзвичайно важлива роль класного керівника як організатора педагогічного процесу.

Але все таки педагогічні працівники вважають, що виховання не є обов'язковим процесом в діяльності сучасної школи, тому знімають з себе відповідальність за ті особистісні якості та властивості, що їх набуває дитина за період шкільного навчання, а отже, і в цілому за розвиток і вихованість особистості. Тому виховний процес у сучасній школі здійснюється в переважній більшості стихійно, ніким не регулюється, що вимагає обґрунтування проєкту спільної діяльності педагога і вихованця.

Педагогічне мислення та уява вчителя є психологічною основою проєктування, адже дозволяє аналізувати, планувати зміст та форми взаємодії вчителя та учнів, прогнозувати можливі наслідки педагогічного впливу. Не менш важливим є уява вчителя, яка забезпечує, як зазначає М. Каган, здатність перетворювати дійсність, тим самим створювати різноманітні типи модельних конструкцій [4].

Неабияку роль у процесі проєктування відіграє людський фактор. При проєктуванні виховної діяльності класного колективу, класний керівник має керуватися знаннями фізіологічних даних, вікових та статевих характеристик колективу як загалом так і кожного учня зокрема; потрібно знати про психологічні та соціально-психологічні дані учнів, а саме про їхні переконання, звички та смаки.

Можна із впевненістю сказати, що проєктування одразу є і наукою, і мистецтвом. Тобто, одночасно проєктування має як нормативний так і творчий характер. Нормативний характер, бо має визначені етапи, форми, а творчий – потребує від вчителя сили, почуттів, душі.

Досить важливим завданням проєктування є визначення його етапів. Є різні підходи щодо вирішення цієї проблеми. У результаті аналізу психолого-педагогічної літератури, на нашу думку, проєктування виховної діяльності класу має складатися з наступних кроків:

- початковий етап (психолого-педагогічна діагностика фізичного, інтелектуального, соціального, духовного рівнів розвитку школярів та попереднє прогнозування результатів виховної діяльності);
- етап проєктування (планування та організація діяльності колективу);

- етап впровадження проекту (простежування динаміки рівня їх життєвої активності);
- етап корекції проекту (регулювання та корекція відхилень у розвитку, поведінці);
- заключний етап (підсумкова діагностика, співставлення з результатом).

Таким чином процес проектування виховної діяльності класного колективу включає п'ять етапів:

- 1) Початковий етап – в межах даного етапу використовується діагностика цілепокладання, планування виховної діяльності.
- 2) Етап проектування – реалізація проектної діяльності, моделювання педагогічної взаємодії вчителя та учнів, взаємин між учнями колективу; вибір та добір оптимальних форм та методів проектування виховної діяльності.
- 3) Етап впровадження проекту – виконання запланованих проектних дій та простежування динаміки росту їх життєвої активності.
- 4) Етап корекції проекту – оцінка результатів протікання проекту та можливість проведення корекції процесу.
- 5) Заключний етап – визначення результатів даної проектної діяльності та вибір варіантів щодо продовження проектування виховної діяльності.

Зазначені етапи дають підстави зазначити, що вони є ланками безперервного процесу .

Перш ніж спроектувати виховну діяльність класного колективу, необхідно отримати інформацію про особистості кожного із вихованців та класу загалом. Саме ця інформація є важливою для початку проектування виховної діяльності, яка може бути отримана в результаті психолого-педагогічної діагностики всіх рівнів розвитку учнів.

Ще однією умовою розпочати проектування виховної діяльності є створення в уяві образу об'єкта, якого хотілося б бачити у майбутньому. Співвіднести теперішній стан ситуації з майбутнім, тобто, переходити до визначення виховних цілей, їх уточнення та конкретизація, до наступної дії початкового етапу – цілепокладання. Одним із головних моментів даного етапу є те, щоб виховні завдання були важливими не лише для учнів, але й для суспільства, людей, які їх оточують.

На основі отриманих результатів психолого-педагогічної діагностики, окреслені основних завдань, класний керівник здійснює попереднє планування. Саме на цьому етапі зазначаються кінцеві результати початкового планування.

На етапі проектування, який включає процедуру прогнозування добирається оптимальний варіант проектування виховної діяльності класного колективу. Одночасно окреслюється формування критеріїв, їх рівнів, які, звичайно, мають відповідати цілям та принципам самої діяльності.

Ще одним із етапів проектування є моделювання, який зазначає структуру та зміст послідовності виховних завдань, вибір оптимальних форм та методів для реалізації проекту.

Не менш важливою складовою етапу проектування є остаточне планування, де відбувається точний розрахунок запланованих дій. Для виконання даного етапу потрібно співвіднести об'єм виховних завдань із часом, розподілити відведені терміни на підготовку, на проведення виховної діяльності. Дуже важливо, щоб після закінчення даного етапу були розроблені програми, плани, які б конкретизували зміст проекту.

Наступний етап – етап впровадження проекту, який забезпечує втілення змісту проекту у виховний процес. На цьому етапі основним, на нашу думку, є усвідомлене ставлення всіх учасників до проектування виховної діяльності класного колективу.

Мабуть, одним із найважливіших етапів проектування виховної діяльності є етап корекції проекту. Адже, саме даний етап визначає відповідність результатів із початковим задумом проекту. Звичайно, після відповідних початкових та кінцевих результатів можна провести корекцію проекту.

Заключний етап проектування виховної діяльності класного колективу передбачає остаточні висновки щодо майбутнього користування даного проекту у виховному процесі чи винайдення нового проекту.

Отже, ми вважаємо, що під проектуванням виховної діяльності класу варто розуміти спільну діяльність класного керівника, дітей та дорослих для визначення цілей, змісту та способів організації життєдіяльності класу.

Варто зазначити, що всі етапи проектної діяльності є важливими та взаємодоповнюючими.

Висновки. Проектувати виховну діяльність класного колективу стосовно конкретних навчально-виховних завдань та задач особистісного розвитку учнів – це означає створити на рівні особистісного розвитку учнів найбільш оптимальну систему спільної діяльності вихователя та вихованців, де методи й організація будуть підпорядковані розвитку всіх суб'єктів взаємодії.

Потрібно підкреслити, що досконала діяльність класного керівника можлива лише за умови чіткого проектування виховної діяльності в класі, адже це допомагає визначити цілісну виховну систему, проектувати розвиток усього колективу класу і окремих його членів.

Особливостями, що визначають ефективність проектування виховної діяльності класного керівника можна назвати наступні: а) зміст і форма взаємодії школярів та класного керівника, вихованця з колективом; б) організації діяльності учнів (фізично-оздоровчої, предметно-перетворювальної, соціально-комунікативної, оцінно-орієнтаційної), способи стимулювання

активності школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безрукова В. Педагогика : Проективная педагогика / В. Безрукова ; – Екатеринбург. Деловая книга, 1996. – 342 с.
2. Дубасенюк О. Основи теорії і практики професійної виховної діяльності / О. Дубасенюк. – Житомир : Житомирський держ. ін.-т., 1995. – 187 с.
3. Єрмаков І. Проектний підхід у школі життєвої компетентності // Підручник для директора. – 2005. – №9-10. – С. 32-49.
4. Каган М. Человеческая деятельность / Опыт системного анализа // Вопросы психологии. – 1985. – 328 с.
5. Коберник О. Організація виховного процесу на засадах психолого-педагогічного проектування / О. Коберник // Рідна школа. – 2004. – №5. – С. 22-25.
6. Козлов И. Педагогический опыт А. Макаренко / И. Козлов. – М. : Просвещение, 1987. – С. 68.
7. Кузьмина Н. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища / Н. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1989. – 167 с.
8. Купенко О. Проектна діяльність у соціальній сфері : навч. посібник / О. Купенко, К. Ярьсько. – Суми: Вид-во СумДУ, 2007. – 75 с.
9. Професия – учитель : Беседы с молодыми учителями / под ред. В. Онушкина, Ю. Кулюткина. – М. : Педагогика, 1987. – 192 с.
10. Сучасний словник іншомовних слів : близько 20 тис. слів і словосполучень / [уклад. : О. Скопненко, Т. Цимбалюк]. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Прищеп Світлана Михайлівна – аспірант кафедри загальної педагогіки, педагогіки вищої школи та управління Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Надійшла до друку 14.11.2012 р.